

Nada
Premerl

Cjelovito predstavljanje Muzeja i njegove djelatnosti

Vodič – Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu 1880. – 2010.
Anđelka Galić, Miroslav Gašparović (ur.), Zagreb,
MUO, 2010., str. 384
ISBN 978-953-7641-08-5

O stotridesetoj obljetnici svoga postojanja Muzej za umjetnost i obrt predstavio je javnosti, 23. ožujka 2010. godine, sveobuhvatan Vodič, koji će ostati i najljepši dar za budućnost. Njegovu su koncepciju izradili ravnatelj Miroslav Gašparović i urednica muzejskih izdanja i voditeljica biblioteke Anđelka Galić, a u izradi je sudjelovao cijeli stručni tim Muzeja za umjetnost i obrt.¹ Opseg Vodiča je 384 stranice s 263 fotografije u boji ambijenata u postavu i odabranih predmeta po pojedinim cjelinama, kojima je najvećim dijelom autor Srećko Budek, voditelj fotoateljera MUO. Pregledan i suvremeno grafički oblikovan Vodič izradio je Studio Rašić (Ante Rašić i Lovorka Decker).

Okosnicu Vodiča čini stalni postav predstavljen javnosti u rujnu 1995. prema muzeološkoj koncepciji tadašnjeg ravnatelja, pokojnog Vladimira Malekovića uz izbor izložaka i razradu stručnoga muzejskog tima.²

¹ U impresumu vodiča navedeni su autori tekstova: Marina Bagarić, Vanja Brdar Mustapić, Anđelka Galić, Miroslav Gašparović, Jelena Ivoš, Vesna Jurić Bulatović, Sandra Kandučar Trojan, Andrea Klobučar, Arijana Koprčina, Vesna Lovrić Plantić, Dubravka Osrečki Jakelić, Nela Tarbuk, Marija Tonković, Maja Velicogna Novoselac, Koralka Vlajo, Malina Zuccon Martić.

² Razrada muzeološke koncepcije: Đurđica Comisso, Karmen Gagro, Jasna Galjer, Miroslav Gašparović, Jelena Ivoš, Maja Juras, Vera Kružić Uchytíl, Vesna Lovrić Plantić, Vladimir Maleković, Guido Quien, Stanko Staničić, Nela Tarbuk, Marija Tonković; citirano prema malom vodiču MUO, Zagreb, 1995.

Prostorno i likovno oblikovanje postava potpisuje arhitekt Marijan Hrčić.

Čitko grafičko oblikovanje pomaže u brzom i jednostavnom snalaženju prema poglavljima: *Stilovi i razdoblja* s preglednim tlocrtom i označenim temama obojeni su na margini jarkom žutom bojom i predstavljaju najveću skupinu, slijedi *Sakralna umjetnost* s priloženim tlocrtom označena modrom bojom, pa *Zbirke u stalnom postavu* obojene uz rub crvenom bojom s priloženim tlocrtima na početku teme. Slijede na kraju: *Muzejski odjeli* (Odjel zbirki, Knjižnica, Odjel dokumentacije, Restauratorske radionice, Pedagoški odjel, Odjel marketinga i odnosa s javnošću), *Kronologija* i *Imensko kazalo* označeni na margini zagasito sivom bojom.

Namjera je ovog vodiča cjelovito predstavljanje Muzeja i njegove djelatnosti kojem pridonose i tekstovi o povijesti muzeja, ravnatelja Miroslava Gašparovića, prezentacija izloženih tema, kratka prezentacija muzejskih odjela i kronologija zbivanja u MUO tijekom 130 godina njegova postojanja. Posebno je zanimljiv popis svih stalnih postava od otvorenja muzeja 1880. u Gajevoj 26, pa do otvorenja stalnog postava 1882. u Ulici Marije Valerije 3 (danas Praška), preko otvorenja stalnog postava 19. svibnja 1909. u vlastitoj novoj zgradi na Sveučilišnom trgu 10 (danas Trg maršala Tita), do 15. rujna 1995. kada je otvoren novi još uvijek aktualan stalni postav.

Vodič je po svojoj strukturi dobro koncipiran, sadrži puno više podataka nego što bismo očekivali u tako naslovljenoj knjizi. On se svojom koncepcijom približava monografiji muzeja.

U Vodiču je umjesto uvoda kratki povijesni pregled muzeja od 1880. do 2010. njegova ravnatelja Miroslava Gašparovića, koji među ostalim ističe važnost Muzeja za umjetnost i obrt u europskom kontekstu i donosi sažeti pregled razvoja muzeja.

Na inicijativu Društva umjetnosti i njegova predsjednika Izidora Kršnjavoga Muzej je osnovan 1880. samo petnaestak godina nakon bečkog muzeja (Museum für Kunst und Industrie), koji je bio prva srodna institucija u sklopu bivše Austro-Ugarske Monarhije. Dr. Iso Kršnjavi osnovao je u Zagrebu muzej kao zbirku uzoraka za majstore obrtnike i umjetnike što proizlazi iz teoretskih osnova pokreta *Arts and Crafts*, zapravo iz iskustava što su potaknuli industrijski, obrtnički i umjetnički proizvodi na velikim svjetskim izložbama, od one u londonskoj Kristalnoj palači 1851. do tršćanske i pariške izložbe na prijelomu stoljeća. Posve u duhu vremena, dvije godine poslije utemeljena je i Obrtna škola.

Na tadašnjem Sajmištu izgrađena je 1888. prva reprezentativna zgrada Muzeja i Škole prema projektu arhitekta Hermanna Bolléa, koja još i danas dobro funkcionira. Prvi ravnatelj Kršnjavi, kao i ostali istaknuti muzealci i ravnatelji MUO sustavno su popunjavali zbirke tako da je muzej ubrzo postao jedan od najznačajnijih muzeja primijenjenih umjetnosti u ovom dijelu Europe. Profiliranje muzeja tijekom sto trideset godina odredile su velikim dijelom muzeološke koncepcije njegovih ravnatelja. Početkom 1950-ih znatno je pojačana njegova izložbena djelatnost što je vidljivo u Vodiču, u kronologiji događanja.

Veliki kulturni događaj početkom 60-ih godina prošloga stoljeća bilo je otvorenje stalnog postava MUO prema koncepciji tadašnje ravnateljice Zdenke Munk. Taj postav još i danas se smatra najvećim muzeološkim projektom, jer je po prvi put povezao i dokumentirao predmete u morfološkom i stilsko-estetskom pogledu s povijesnom i tehnološkom funkcijom. Osim toga valja istaknuti da je taj postav, među rijetkima u svijetu, već tada uključio i razdoblja historicizma i secesije.

Ravnatelj Vladimir Maleković ostat će u

povijesti MUO zabilježen kao veliki obnovitelj reprezentativne zgrade muzeja, koja je inicirala i potrebu za novim proširenim stalnim postavom. Njegovim dolaskom otpočinje era velikih retrospektivnih i kulturoloških izložbi, od *Hrvatskog narodnog preporoda* (1985.), za kojom slijede *Kultura pavlina* (1989.), *Od svagdana do blagdana: Barok u Hrvatskoj* (1993.), *Fotografija u Hrvatskoj 1848. – 1951.* (1994.), *Bidermajer u Hrvatskoj* (1997.), *Historicizam u Hrvatskoj* (2001.) i *Secesija u Hrvatskoj* (2003.), koja je već koncipirana pod palicom ravnatelja Gašparovića. Te izložbe uvrstile su MUO u vodeću muzejsku ustanovu u Hrvatskoj.

Uza svu ovu djelatnost MUO i njegov ravnatelj Maleković otvorili su 1995. u obnovljenoj zgradi novi stalni postav muzeja. Zadržan je koncept prethodne prezentacije na principu raznolikosti građe prema stilskim cjelinama koje su raspoređene u povijesnom kontinuitetu: gotika, renesansa, barok, rokoko, klasicizam, empire, bidermajer, historicizam, secesija... *Ostvarenje ideje "sinteze" iz postava 1962. temeljilo se na namještaju kao okosnici i središnjem motivu oko kojega su se slagali drugi predmeti (slike, skulpture, staklo, metal, keramika, satovi i sl.) s istorodnim stilsko-morfološkim značajkama.*³

Međutim, novi je Malekovićev postav vremenski i tematski proširen, dodane su nove tematske cjeline: Sakralna umjetnost, Devocionalije, Judaica, Galerija starih majstora, Obrtna škola, Grafički i produkt design, Fotografija u Hrvatskoj 1850. – 1950., Satovi, Bjelokost i Zvona od XIV. do XIX. stoljeća.

Gašparović na kraju svoga teksta naglašava da su nove akvizicije i stručno znanstvene spoznaje u obradi fundusa u posljednjem desetljeću inicirale manje izmjene i dopune izvornog postava iz 1995. godine.

U postavu je, kako saznajemo iz Vodiča, izloženo oko 3000 predmeta na 2000 četvornih metara. Danas MUO čuva više od 100 000 predmeta.

Stalni postav je koncipiran u kronološkom slijedu koji ilustriraju stilske cjeline od gotike do art decoa te grafičkog i produkt dizajna od

³ Vladimir Maleković, *Novi stalni postav Muzeja za umjetnost i obrt*, *Informatica Museologica*, 25 (1-4) 1994. str. 9.

1950-ih do 1990-ih, zatim, odvojeno je predstavljena sakralna umjetnost (slikarstvo, skulptura, misno ruho, liturgijski predmeti od metala, devocionalije, *Judaica*), a na galerijama prvog i drugog kata izloženo je slikarstvo. Slijedi zbirka hrvatske fotografije do 1950. i ostale zbirke u nizu: satovi, bjelokost, metal i zvana, zbirka mode i modnog pribora, stakla i keramike. Po prvi put je u stalnome postavu izložena vrijedna i jedinstvena zbirka od osamdesetak zvona (izložena su 42) od 14. do 19. stoljeća, koja je spašena tijekom 1916./1917. od pretapanja u ratne svrhe, zaslugom Zemaljskog povjerenstva za čuvanje umjetnih i historičkih spomenika, koje je tijekom rekvizicije zvona najvrednije primjerke sačuvalo za muzejsku zbirku.

Unutar tema *Stilovi i razdoblja* u kronološkom slijedu, pa zatim i u razradi po zbirkama nižu se detaljno i vrlo stručno obrađene kataloške jedinice odabranih karakterističnih muzejskih predmeta. Ispred svake teme je sažeti tekst koji pojašnjava razdoblje, upućuje na najvažnije predmete i tipove namještaja i drugih predmeta ukazujući na bitne kulturološke informacije u našoj sredini i u europskom kontekstu. Slijede opširne kataloške jedinice koje osim osnovnih kataloških podataka sadrže detaljan opis predmeta. Posebice su zanimljivi podaci koji razotkrivaju povijesnost predmeta, njegovu prvotnu namjenu i druge zanimljive podatke koji otkrivaju život predmeta, njegovo putovanje od vlasnika do Muzeja i tako stvaraju kontekst, koji nije čitljiv u postavu. Nažalost ti podaci nisu vjerojatno mogli biti istraženi za sve predmete. U kataloškim jedinicama izostavljen je popis literature koji bi znatno obogatilo stručnu razinu obrade predmeta. Međutim, ova reprezentativna publikacija naslovljena je kao Vodič pa se tek možemo nadati dopuni s navedenom literaturom u kompletnom katalogu stalnoga postava, koji bi zbog opsega građe (3000 predmeta) mogao izaći u elektronskom izdanju.

U Vodiču su dobro naglašene pojedine skupine predmeta, a ja bih posebno istaknula neke zanimljive cjeline. Muzej za umjetnost i obrt pokazivao je od početka svog djelovanja

posebno zanimanje za kabinetske ormariće i sustavno popunjavao tu kolekciju. Ti luksuzni predmeti bili su u 17. i 18. stoljeću neizostavna oprema plemićkih dvorova, ali i građanskih interijera. Služili su za pohranjivanje dragocjenosti te su bogato ukrašeni i intarzirani; katkad su i obloženi kornjačevinom ili oslikani na sedefu ili bjelokosti, pa su ti raritetni predmeti s opravdanjem izloženi kao posebna podtema u razdoblju baroka.

U dvorani klasicizma izložena je uz reprezentativne primjerke svjetske produkcije i vrlo zanimljiva garnitura za sjedenje izrađena od bijelo obojenog drva sa zelenim obrubom i ukrasima, posebno je vrijedna sačuvana originalna pamučna presvlaka s otisnutim klasicističkim motivima, koja upotpunjuje cjelinu. Garnitura je izrađena krajem 18. st. u Hrvatskoj, a nalazila se u dvorcu Januševec.

U dvorani secesije, primjerice, središnje mjesto zauzima pisaći stol izveden prema nacrtu istaknutoga belgijskog arhitekta Henryja van de Veldea i drugi namještaj izveden po nacrtima bečkih arhitekata Josefa Hoffmanna i Josefa Marie Olbricha. Za nas, dakako, imaju iznimno veliku vrijednost primjerci namještaja izrađeni prema nacrtima hrvatskih arhitekata, Ignjata Fischera, Martina Pilara, Viktora Kovačića i drugih.

Na najvišem katu muzeja plijeni pogled gledatelja žarko crvena svilena haljina s asimetričnim naborima i ukrasima od brušenog stakla – tipična za razdoblje *charlestona*, venecijanske je provenijencije (1918. – 1920.), a nosila ju je Matilda Hengl, žena tadašnjega osječkoga gradonačelnika.

Čitajući ovaj zanimljiv kompendij obogaćujemo našu spoznaju o visokoj razini umjetničke i umjetničko-obrtne produkcije te o ukusu i kulturi stanovanja i življenja građanskog staleža u Hrvatskoj i u Europi.

Izborom izložaka Muzej je vizualizirao svoj metodološki pristup – pokazao je velik dio kulturne baštine nastale u vlastitoj sredini, ali i mnoga djela znamenitih inozemnih stvaratelja koji su ovdje živjela sjedinjujući i obogaćujući našu životnu svakodnevicu i kulturu. ✕